

Kunhegyes 9 000 lélekszámú kisváros, 13-15 km-re a Tiszától, az Alföld középső részén.

A települést elsőként Hegyesegyháza néven I. Károly király Vácon, 1311. november 8-án kelt oklevelében említi. Idővel Hegyesegyháza nevéből az „egyház” szót elhagyva a röviden Hegyesnek, később a rajta átfolyó Kakat ér után Kakathegyesnek nevezték.

IV. Béla király a tatárjárást követően telepítette le elsőként a kunokat a mai Magyarország területén, majd I. (Nagy) Lajos király (1342-1382) uralkodása idején rendeződött végleges letelepítésük kijelölt szálláshelyeikre, a „székekre”. Egyik ilyen székhely: Kolbászszer, a mai Kunhegyestől kb. 10 km-re volt.

A kunok keresztény hitre térésüket követően fokozatosan illeszkedtek be a magyar társadalmi rendbe, nomád állattenyésztő életmódjukat felváltotta a földművelés, ehhez pedig nagyobb földterületre volt szükségük. A terjeszkedés vásárlás, rokoni kapcsolatok révén történt, ennek a folyamatnak a következményeként településünk lakosságának összetétele megváltozott, 1552-ben a községet mai nevén említik, ami mutatja, hogy egyértelműen kun községgé vált.

1702-ben I. Lipót császár a jászkun területeket a török elleni háború költségeinek fedezésére 500 000 rénes forintért eladta a Német Lovagrendnek, ezzel a jászokat, kunokat kiváltságaitól megfosztva jobbágysorba süllyesztette.

A települést többször lerombolták (törökök, tatárok), utoljára 1705-ben a rácok, a Rákóczi szabadságharc idején, mivel a szomszédos Madarassal együtt jelentős bázisa volt a kurucoknak. Lakóit Rákóczi rakamazi birtokaira telepítette, ahonnan 1711-ben kezdődött meg a visszaköltözés. A visszatelepedett kunokkal együtt számos magyar család is költözött Kunhegyesre, aminek az lett a következménye, hogy a régi kun nyelvet fokozatosan elfelejtették. Csak néhány nyelvemlék – Codex Cumanicus, Kun Miatyánk – maradt fenn, valamint a magyar nyelvbe beépült jövevényszavak: komondor, kuvasz, csósz, tőzeg, stb.

Mária Terézia királynő 1745. május 6-án kelt kiváltságlevelében a jász-kunok kérelmére megengedte, hogy földjeiket visszaváltsák. A visszaváltás (redemptio) összegét a települések földterületeik arányában fizették meg, amit saját lakóik adtak össze. A módosabb gazdákat – akik hozzá tudtak járulni a visszaváltáshoz – redemptusoknak, akik nem tudtak hozzájárulni, így föld nélkül maradtak, irredemptusoknak nevezték.

A jogilag is háttérbe szorított irredemptusok kétségbeesett helyzetükben Illésy János nagykun kapitány közbenjárására végül sikerrel járnak Bécsben: II. József 1784. december 25-i rendeletében hozzájárul a „földtelen emberek” letelepedéséhez a bácskai Feketics pusztán, ami a következő évben – 1785-ben – meg is történt. A jobb élet reményében kiköltöző kunhegyesieket a református egyház nem engedte el üres kézzel: a legfontosabb szertartásokhoz szükséges rekvizitumokat – egy ezüst úrasztali kelyhet és egy kereszteléshez használatos cinkannát kaptak. Papjuknak Kálmándi Pap János református kántort vitték el. Az ittmaradt kunhegyesiek nem vették jó néven az olcsó munkaerő elköltözését, de a nyakas kunok már visszafogadni sem engedték az esetleg hazavágyó volt földjeiket. 1793. decemberében tanácsi rendeletet is hoztak, miszerint „az ez előtt sok esztendőkkel némelly Camerális Hellységekbe innen elköltözött, s a végbúcsút nagy illetlenséggel vett lakosokat senki maga házához 25 pálcza büntetés alatt bé fogadni ne merészelje”.

1786-ban II. József parancsára a nagykun községek összefogásával megkezdődött a Kunhegyestől mintegy 20 km-re északra fekvő Mirhó-fok elzárása, mely, a Tiszából eredő, a Nagykurságra árvízveszélyt jelentő mellékvizek kiindulópontja volt. Ennek elzárása a Tisza szabályozásának első fontos lépése volt, ami 1795-ben fejeződött be. Így az árvizek fenyegetésétől megmenekülve a környező települések mezőgazdasága szinte ugrásszerű fejlődésnek indult.

Kunhegyes 1811-ben mezővárosi rangot nyert. Ezzel új címert, pecsétnyomót is, aminek körirata: „KUNHEGYES. VÁROS. PETSETYE. 1811.” Kunhegyes Jász-Nagykun-Szolnok Vármegye létrejötte után (1876) megtartotta városi rangját, de a városi igazgatással járó költségeket a település egyre nehezebben tudta vállalni, ezért jogállásáról 1893-ban lemond, és nagyközséggé alakul. Ezzel együtt a tiszai felső járás székhelye lesz, és járási székhely marad egészen 1965-ig, a járás megszűnéséig.

1827-ben gyógyszerár nyílt Kunhegyesen. Az első helyi orvos nevét is ekkor említik a tanácsi jegyzőkönyvek: Németh Benjámin orvos.

1831-ben kolerajárvány ütött ki. Kunhegyesen csaknem 400 ember esett áldozatul. A nagykun kapitány körlevélben meghagyta a kun városoknak, hogy az esetleges újbóli járvány hatékony megfékezése érdekében orvoslás kitanulására küldjenek közköltségen Pestre embereket.

Az 1848-49-es szabadságharc elején 560 gyalogost és 49 lovas nemzetőrt állított ki a város, majd a későbbiekben még 441 önkéntes katona vállalta a harcot. Nemcsak katonákkal, hanem pénzzel, és természetbeni juttatásokkal is segítették a szabadságharcot. Ebben az időben a jelenleg is álló Cserepes csárda hadikórházként működött. Az itt elhalt honvédek földi maradványai a katolikus temető díszhelyén álló kőkereszt alatt nyugszanak, nevük olvasható az emléktáblán, emléküket ma is kegyelettel ápolja a lakosság.

1866-ban nyitották meg az első postahivatalt.

1878-ban új városházát építettek, melyet Pum József királyi építész tervezett. Az épület felújításokon, kisebb átalakításokon esett át, de eredeti rendeltetését tölti be ma is.

1887-ben megnyílt a Kisterenye-Kisújszállás között létesített úgynevezett mátrai vasút. Kunhegyes e vasútvonal osztálymérnökségének székhelye lett és az maradt 1894-ig, amikor az osztálymérnökséget Kálba helyezték.

1888-ban távírda került Kunhegyesre, mely gyorsabb kapcsolattartást eredményezett az ország más részeivel.

1896-ban artézi kút létesítését határozták el, ez a település központi részén, az akkori Piac téren el is készült.

Ugyanekkor a vasútállomás mellett, a vasútvonal és a község között sétakertet is kialakítottak, melyet Kossuth-kertnek neveztek el – Kossuth neve, tisztelete élénken élt az emberekben. A díszfákkal beültetett és gondozott kert kedvelt helye volt a lakosságnak, vasárnapokon, ünnepnapokon mindig benépesült. Az 1918. évi forradalom kitörésekor a fákat kivágták, a kert megsemmisült.

1911-ben a község több utcáján betonjárdát létesítettek. A következő évben megkezdték a Piac tér parkosítását, ma már díszkert áll a helyén. A tér elnevezése változott az idők folyamán: 1928-ban Horthy Miklós tér, 1945-ben Szabadság tér nevet kapott.

Az I. világháborúban a kunhegyesiek jóformán minden fronton harcoltak. 2581 ember vonult be katonának, közülük 373 elesett, 676 hadifogságba jutott. A háború ideje alatt a sebesültek részére a Függetlenségi Olvasóköriben alakítottak ki „isptályt”.

A háború a harangokat sem kímélte: 1916. szeptember 15-én a hadvezetés a református templom két tornyából a négy harang közül a három legnagyobbat elszállíttatta.

Fontos évszám 1928. Ekkor – egészen pontosan május 3-án – fénylettek fel az első villamos izzólámpák a község egy részén, majd fokozatosan terjedni kezdett az elektromos hálózat, amely nélkül ma nehezen képzelhető el életünk.

Az 1930-as népszámlálás adatai szerint Kunhegyes lakossága 10 896, melyből 10 889 magyar. Lakóházainak száma 2 898.

A II. világháború hozzávetőlegesen 400 kunhegyesi áldozatot követelt. A hősi halált halt 253 katona nevét az 1993. augusztus 28-án felavatott „A XX. évszázad áldozatai” emlékmű márványtábláján olvashatjuk. Mint az ország többi részén, Kunhegyesen is gettóba kényszerítették a zsidó lakosságot. A deportálásból, koncentrációs táborokból az elhurcolt 228 fős zsidó közösség 97 tagja tért vissza, a többiek odavesztek. Az áldozatok emlékére az izraelita temetőben emlékművet állítottak. Arról nem találtam pontos adatot, hogy a hadifogságba esett katonák közül mennyien tértek vissza családjukhoz.

A harcok a térségben 1944. októberében fejeződtek be, a legnagyobb veszteséget a kiskörei Tisza-híd lebombázása jelentette, amelyet csak az 50-es években építettek újjá.

1945. január elején négy párt alakult újjá, amelyek jelentős szerepet játszottak a demokratikus

átalakulásban: a KMP, Független Kisgazda Párt, SZDP és a Nemzeti Parasztpárt. Január 26-án került sor a Nemzeti Bizottság megszervezésére, amely politikailag igyekezett befolyásolni a helyükön maradt közigazgatási tisztviselők tevékenységét. Lezajlott a földosztás, megindult a gazdasági tevékenység újraindítása.

1945. október 20-án alakult meg a Népművelési Tanács, elsősorban pedagógusok részvételével, de a Tanács kérésére a pártok is delegáltak egy-egy tagot a szervezetbe. Programjuk szerint: „... a tudomány és a művelődés nem egyesek privilégiuma, hanem közkincs, szükséges, hogy a haza minden polgára részesüljön belőle.”

Mivel a háború lezárása után Magyarország a Szovjetunió megszállási övezetében maradt, 1947-től kezdődően fokozatosan erősödött a szovjet mintára épülő közigazgatás, megtörténtek az államosítások. Az 1950. október 22-én lezajlott választásokat követően Kunhegyesen is megalakult a Községi Tanács 91 tanácstaggal. (Ezzel párhuzamosan az előbbieken említett Járási Tanács is működött.) A Községi Tanács először csak négy bizottságot hozott létre, majd 1952. április 10-én még hármat, köztük az Oktatási, Népművelési Bizottságot is.

Közben zajlott a termelőszövetkezeti, majd kisipari csoportok létrehozása – többnyire erőszakosan. A jól gazdálkodó középparasztság nem látta előnyét a csoportba szerveződésnek, mint ahogy a kisiparosok sem. Ezeknek az egységeknek az élére képzett vezetők hiányában „megbízható” embereket állítottak.

1956-ban a községben fegyveres harcokra nem került sor, 3 fő veszítette életét Budapest utcáin.

A forradalom leverése után a Kádár-rendszer a viszonylag rövid megtorlási időszak után – az elszenvettség bizonyára nem érezték rövidnek – enyhített a politika szigorán. A lakosság gazdasági, kommunális, szociális, kulturális és egészségügyi igényeinek kielégítése községünkben is felgyorsult.

Takarmánykeverő, húsfeldolgozó üzem, kenyérgyár épült, a BHG gyárat telepített Kunhegyesre – munkalehetőséget teremtve azoknak, akik a mezőgazdaságban már nem tudtak elhelyezkedni.

Tovább bővült a betonjárda-, villamoshálózat, majd a vízhálózat kiépítése is elkezdődött.

Újabb tantermek épültek az iskolákban, Tanyai Kollégium, Mezőgazdasági Technikum, Ipari Szakmunkásképző Iskola, Gimnázium épült, ezzel területi oktatási centrummá alakult Kunhegyes.

Az egészségügy mentőállomással, szülőotthonnal, tüdőgondozó intézettel, bölcsődével, központi orvosi rendelővel lett gazdagabb, a község szélén talált termálvízre strandfürdő is épült.

1964-ben új művelődési központot avattak, amelynek tevékenységéről a későbbiekben részletesebben is szó lesz.

A tsz-ek, üzemek vezetését fokozatosan szakemberek vették át, „természetesen” pártfelügyelet mellett. Ezek a vezetők egyre inkább a nyugati ipar, mezőgazdaság eredményeit figyelték, kijutottak tanulmányutakra, látták, hogy az ott elért teljesítményeket nálunk is meg lehetne valósítani, de ehhez mélyreható változásra lenne szükség.

1989. március 1-jén Kunhegyes újra városi rangot kapott. A városavatóra addig meglehetősen szokatlan helyszínen, a református nagytemplomban került sor, mintegy 3 000 megjelent részvételével.

Az 1990. május 23-án tartott országgyűlési választások nyomán megtörtént a rendszerváltás. Megszűnt az egypártrendszer, elkezdődött a gazdasági élet átalakulása. A kezdeti optimizmus azonban nem tartott sokáig. A lakosság Kunhegyesen is az életszínvonal emelkedésére, jobb közérzetre számított, ehelyett az ipari, mezőgazdasági üzemek bezárása, a megyén belül is magas – 30 % körüli – munkanélküliség következett. Ez magával hozta a fizetőképes kereslet csökkenését, a depresszióra hajló közérzetet, a kocsimák számának ugrásszerű növekedését.

Történtek azért pozitív változások is, melyek megkerülhetetlenek voltak: aszfaltozott utak,

telefonhálózat kiépítése. A vezetékes gázhálózat is teljes lett 1995-ben, a szennyvíz vezetékhálózat jelenleg épül, a tervek szerint a város teljes lefedettsége a cél.